

UOT 75.04

QIZQAYIT QULUYEVA*

AZƏRBAYCANIN ƏMƏKDAR RƏSSAMI G.D.BRİJATYUKUN
YARADICILIQ NƏİLİYYƏTLƏRİ

Məqalə Azərbaycanın əməkdar rəssamı Gennadi Brijatyukun bədii yaradıcılığının tədqiqinə həsr edilmişdir. Əzim Əzimzadə adına Bakı Rəssamlıq Məktəbi ilə bitirən Brijatyuk Abşeron rəssamlıq məktəbinin görkəmli nümayəndəsi hesab edilir. Rəssamın yaradıcılığında peyraj təsvirləri mühüm yer tutur. Xüsusilə Abşeron peyrajları rəssamın bədii yaradıcılığının mühüm hissəsini təşkil edir. Brijatyukun yaratdığı tablolar içərisində isə quş və gül təsvirləri çoxluq təşkil edir. Əməkdar rəssamın yaradıcılığının mühüm istiqamətləri, yaradıcılıq üslubu, texnika və janr seçimi məqalədə tədqiq olunan məsələlər sırasındadır.

Açar sözlər: Rəngkarlıq, obraz, təsvir, mücərrəd, kompozisiya

Azərbaycanın əməkdar rəssamı Gennadi Demyanoviç Brijatyuku fitri istedad sahibi kimi diqqəti cəkmək, eyni zamanda sosial əhatəsinin sərhədlərinə sığmayan, yəni tamamilə nadir şəxsiyyət kimi səciyyələndirmək olar. Bu ucaboy, sarışın, göyqöz gənc cəlbədedici görkəmə malik idi, cazibədar qalın səsi və cazibədar təbəssümü ilə qeyri-ixtiyari diqqəti cəlb edirdi. Onun əsərləri də tamaşaçıları valeh edir, onları əfsanəvi gerçəkliyə aparırdı. Sənətkarın yaradıcılığında işıq saçan boyalar və parıldayan daş-qaş kimi bəzədilmiş məkan, poeziya və təsviri sənət, lirika və romantika, həyat eşqi və dünya gözəlliyini dərk etmə duyğusu həyatın aramsız axını ilə vəhdət təşkil edirdi.

1935-ci ilin 30 yanvarında Gəncədə hərbi ailəsində dünyaya göz açan Gennadi cəmiyi iki il Nizami yurdunda ab - havasını duya bilməmişdi. Belə ki, sonradan ailələri atasının xidmət yerini dəyişməsi ilə əlaqədar Bakıya köçüblər. Bir-neçə il sonra Böyük Vətən Müharibəsinin başlanması ilə ailələrində hökm sürən nikbinlik atasının müharibəyə səfərbər edilməsindən sonra təzadlı yaşantılarla əvəzlənir. Bir müddət sonra ailələri onun həlak olması xəbərini alır, anası iki oğlan uşağı ilə ağır həyat sınaqlarına tuş gəlməli olur. 18 yaşında Bakıdakı Ə.Əzimzadə adına Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Məktəbinə qəbul olunması ilə Gennadinin həyatında yeni mərhələ başlanır.

Rəssamlıq məktəbinə 18 yaşında gələn G.Brijatyukun burada qazandığı pis vərdislərdən biri də onun içkiyə meyli salması oldu. Özündən yaşlı – müharibənin dəhşətlərini görüb gəlmiş tələbələrin “əsl sənətkar”lığın yolunun içki ilə baş - başa qalmaqdan keçdiyi qənaətinə inanan gənc rəssamın bu “tövsiyyə”yə əməl etməsi çox təəssüf ki, onu ömrünün sonuna kimi izlədi. Bəlkə də ölümünün tezləşməsini şərtləndirən başlıca amil oldu. Tələbəlik dövründə vurğuladığımız bu çatışmazlıqlar və onun məktəbin nizam - intizam qaydalarına tabe olmaqda çətinlik çəkməsi Gennadinin bir - neçə dəfə oradan qovulub - bərpa olunması ilə nəticələnmişdi.

1958-ci ildə rəssamlıq məktəbinin diplomunu əlinə alan gənc rəssam ali təhsil almaq arzusu ilə Moskvaya yollanır. Amma onun antirealizm ruhlu mövqeyi V.İ.Surikov adına Moskva Rəssamlıq İnstitutu rəhbərliyinin xoşuna gəlmir və o, imtahana buraxılmır və kor - peşman geri qayıtmalı olur. Artıq özünü azad hesab edən G.Brijatyuk Bakıda da mövqeyini dəyişməmişdir. Sənətin ideologiyaya bağlılığı ilə heç cür barışa bilməyən gənc rəssam, çörək pulu qazanmaq xatirinə də olsa həmin ideologiya yaradanların və xələflərinin portretlərini çəkmək istəmir.

Əlavə edək ki, tanınmış rəssamların G.Brijatyukun əsərini bəyənməsi və yaxın ətrafının onu yeni əsərlər yaratmağa həvələndirib. Onun 1969 - 1971-ci illərdə çəkdiyi “Avtoportret” (1969), “Qadın portreti” (1969), “Bakı axşamçağı” (1969), “Bakı” (1970), “Avtoportret”

(1970), "İliç buxtası" (1971), "Avtoportret" (1971), "Mədən fabriki" (1971), "Metallurgiya zavodu" (1971), "Şaxta" (1971), "İnqules şaxtası" (1971), "Köhnə şaxta" (1971), "Zənginləşdirmə fabriki" (1971) və s. lövhələri həmin dövrün yadigarlarıdır.

G.Brijatyukun "Ana və uşaq" tablosunda da hissələrin bədiiləşdirilməsinin estetik tutumu diqqətçəkəndir. Əvvəlki əsərdəki "incəlik"dən fərqli olaraq bu dəfə zərif duyğuları şaquli kompozisiyada rənglərin təzadı ilə ifadə edən rəssam, bununla da məna-məzmun açımına xidmət edən dominant hissəni tamaşaçı diqqəti üçün konkretləşdirmişdir. Ananın profil - tünd təqdim olunmuş çöhrəsinin sonluğunu işıqlı xətlə vurğulayan müəllif, əsas diqqəti körpənin sığındığı ana bədəninə yönəlmişdir. Hissələrin bu cür təsirli durumunu incəliklə ekspressivliyin qovşağında əldə etməyin nə qədər çətin olmasının qarşılığında, əsəri gerçəkliyə özünəməxsus "Brijatyuk baxışı"nın daha bir yadda qalan nümunəsi saymaq olar.

"Madonna və uşaq" tablosu da əbədiyyəti danılmaz olan ülvə ana məhəbbətinə həsr olunub. Etiraf edək ki, mövzunun belə duyğulandırıcı ifadəsinə-bədii şərhinə rast gəlmək çox çətindir. Şaquli kompozisiyadakı motiv ümumi görünüşünə görə təsviri sənətdəki oxşar görüntülərdən elə də fərqlənir. Ona görə də G.Brijatyukun bu madonnası ənənəvi mövzu və motivlərə yeni və özünəməxsus münasibət sərgiləmək baxımından başqalarına nümunə ola biləcək tutumdur. Rəssamın özünəməxsusluğu motivin daşdığı incə analıq hissələrini rəngin və onun çalarlarının vasitəsi ilə ifadə etməsində nümayiş etdirdiyi yüksək sənətkarlıqdır. Körpəsinin sinəsinə sıxılmış gənc ananın təsvirin dominantına çevrilmiş baxışlarında heyvətəmiz "yaşantı məcmusu" duyulmaqdadır. Yaşanan analıq hissənin - bala sevgisinin qürurdoğuruculuğa çevrilməsinin psixoloji -estetik tutumuna ilğimsayağı rəng tutumu verən G.Brijatyuk, bütünlükdə, təsvirin uzun müddət unudulmayacaq obraza çevrilməsini şərtləndirmişdir. Ananın çöhrəsini, bədəninə və onun körpəsinə çox sevdidiyi bənövşəyi rənglə şəkəri çaların qeyri - adi incəliklə əldə olunmuş qovşağında təqdim edən rəssam, son nəticədə, zoğalı - göy yerliyin qarşısında, ağ ipək örpəklə əhatələnən gənc ananın portretinin ovsunlayıcı tutumuna nail olmuşdur. Doğrudan da portretin üz cizgilərini pastelsayağı incə çalarlarla gerçəkləşdirən G.Brijatyuk bu zərif tutumda yalnız iri gözlərin qabarıqlığını əldə etməklə, əslində onu kompozisiyanın dominantına çevirmiş və portretin estetik təsir gücünü birəbeş artırmışdır...

Rəssamın yaradıcılığında yer alan, özündə ana və uşaq mövzusunun ehtiva edən daha bir əsər də vardır. Onun bədii şərhinin bu mövzulu digər lövhələrdən fərqləndiyi duyulandır. Belə ki, kvadrat şəkilli bu kompozisiyada pozadan tutmuş onun rəng həllinə və plastik şərhinə qədər hər şey dinamik tutumdur. Körpəsinin sinəsinə sıxan ananın nəzərlərini tamaşaçıdan yayındırması da bu mövzuda çəkilmiş tablolarla rast gələ bilməyəcəyimiz bədii həll formasıdır. Əsərin kompozisiyanı təşkil edən bütün detalların iri və ekspressiv yaxıqlarla işlənməsində yaşananların tərəvətini sona qədər qoruyub saxlamaq istəyinin mövcudluğu qabarıqdır.

Rəssamın düşüncələrini "sırrı qatı"na bələnməmiş kimi görünən kompozisiyalarda ifadə etməsində təkə respublikada özlərini müasirliyin liderləri kimi təqdim edənlərə cavab vermək istəyi durmurdu. Əslində onun tətbiq etdiyi bütün "izm"lərin mayasında özünüifadə dururdu. Odur ki, o, realist-gerçəkçi olanda da, semiotikliyə tapınanda da kifayət qədər səmimi, hamı üçün yeni və maraqlı idi.

Müxtəlif güllərin və quşların təsvirinə G.Brijatyukun bir çox kompozisiyalarında rast gəlmək mümkündür. Bu motivə tez - tez müraciəti təsadüfi saymaq olmaz. Yaradıcılığında lirik - romantik ruhun aparıcı rol oynadığını nəzərə alsaq, onda lirik ovqat yaradıcısı olan quşların və güllərin zaman - zaman kompozisiyalara daxil edilməsini təbii hesab etmək olar. "Bahar" tablosunda tünd fonda gül açmış yasəmən ağacını və onun ətrafına yayılan rahiyyəsinə üz tutan bülbulü bir araya gətirən rəssam, bununla həm onların cəlbədiciliyini, həm də incə hissələr aşıladığını göstərə bilmişdir. Həqiqətən də kompozisiyada çoxluq təşkil edən yasəmən salxımları

ilə əhatələnən və el arasında daha çox "köksü sarı" ayaması ilə tanınan bülbulün qovşağında tamaşaçıyı duyğulandıracaq bədii - estetik məqamlar kifayət qədərdir.

Bənövşəyi-yasəmənə boya Brijatyukun sevimli rəngi idi, sənətkar Abşeron mənzərələrində məharətlə bu boyanı dolğun indiqo, kinovar, qızılı, firuzəyi və şəffaf-bəyaz çalarlarla uyğunlaşdırırdı. O, bu torpağın özünəməxsus estetikasını, nizamsız səpələnmiş tikililərini, Xəzərin parıldayan firuzəyi sularını, qızılı qumsallıqları, mavi səmanı, gecə qaranlığında göylərə ucalan çinarları misilsiz həssaslıqla duyurdu. Onun romantik ilhamından bütün dünya qadınlarına həsr etdiyi gözəl şeirlər doğurdu. Rəssam ötən əsrlərdən bizə Cokonda təbəssümü ilə gülməyə qadınların, müəmmalı gözəllərin, nəcib xanımların portretlərini yaradırdı. Onun əsərlərində bizə qaranlıqdan baxan qadınlar daxilən işıq saçır, ətrafa qızılqül ətri yayır. Rəssam qadın bədəninə gözəlliyini ustalıqla təsvir edir. «Çılpaq qadın» tablosu Brijatyukun ən gözəl əsərlərindən biridir. Kətan üzərində təsvir edilən qız öz saflığı ilə nəzəri oxşayır, onun zərif ağ dərisi firuzəyi çalarlarla ahəng təşkil edir, onun üzünə yan tərəfdən mülayim hərəkətli işıq axını süzülür.

Brijatyuk olduqca məhsuldar rəssam idi. Rəssamın sözlərinə görə, ona yüksək ilham gələndə gün ərzində üç əsər yaradırdı. Gennadi Brijatyuk sağlığında şöhrət tapdı, onun əsərləri həm Azərbaycan muzeylərinin fondlarına, həm də dünyanın Fransa, Böyük Britaniya, İtaliya, Türkiyə, Almaniya, ABŞ kimi digər ölkələrində iri özəl toplulara daxil oldu. Lakin bəzən qocalığında tənha qalan, yaratdıqlarını pula satmaq bacarığı olmayan rəssam əsərlərini təsadüfi adamlara dəyər-dəyməzinə satırdı. O, bundan heç də həyəcanlanmırdı: «Mən yaradıcılıq prosesinin özünü sevirəm. Hazır, tamamlanmış əsərin mənim üçün mahiyyəti yoxdur». Onun öz fəlsəfəsi, öz əqidəsi var idi. Dünyada bütün canlılardan yalnız insane bəxş edilmiş sevgi duyğusu sözün ən geniş mənasında onun tanrısı idi. Bu, hər şeyə üstün gələnlərdən fərqli duyğu onun təbiətinə hakim kəsilmişdi.

G.Brijatyukun yaratdığı "möcüzə qanunları" özündə əsas həyat ünsürlərinin sarsılmazlığını ehtiva edir. Onlar zaman - zaman dərkə, qarşılıqlı münasibətlərə girə, gözlənilməz tutumda gerçəkləşə, bununla belə təbii - əzəli dəyərləri qorumaq gücündədir. Dünya gözümüzdə dəyişsə də, o daxili məntiqini itirmir, əksinə, yenisini qazanır və bu məntiqə bütün gerçəkliyi əhatə edir. Amma əslində, rəssamın xəyali - ideal formalarda ifadə olunan düşüncələri özünə qarşı arzulanan diqqəti görə bilməyən böyük rəssamın əhatəsində olanlara ismarışı, cəmiyyətin yeniləşməsi arzusu ilə səsləşən bədii işarələr idi.

ƏDƏBİYYAT

1. Əliyev, Z. Gennadi Brijatyukun şərqli ruhu // Kaspi. 2018. 8-10 sentyabr. S.24.
2. Məlikova Ş. Gəncə rəssamları [Bakı]: [Xalq Bank], [2013.]

*Rəssam-sənətsünas
e-mail:giza-91@hotmail.com

Gizqayıt Guluyeva

HONORED ARTIST OF AZERBAIJAN G.D.BRIDHZATYUK'S CREATIVE ACHIEVEMENTS

The article is devoted to the investigation of the Honored Artist of Azerbaijan Gennady Bridhzatyuk's artistic activity. Bridhzatyuk, who graduated from Baku Art School named after Azim Azimzade with intervals, is considered the outstanding representative of Absheron art

school. The landscape drawings occupy the important place in the artist's activity. In particular, Absheron landscapes form the important part of the artist's artistic activity. There are many images of bird and flower in the works created by Bridhzyuk. The important directions, the creative style, technique and genre selection of the Honored Artist's activity are among the problems investigated in the article.

Keywords: *Painting, image, description, abstract, composition*

Гызгайт Гулуева

**ТВОРЧЕСКИЕ ДОСТИЖЕНИЯ ЗАСЛУЖЕННОГО ХУДОЖНИКА
АЗЕРБАЙДЖАНА Г.БРИЖАТЮКА**

Статья посвящена изучению художественного наследия заслуженного художника Азербайджана Геннадия Брижатюка. Брижатюк, окончивший Бакинское художественное училище имени Азима Азимзаде, является ярким представителем Абшеронской художественной школы. Пейзажные рисунки играют важную роль в творчестве художника. В частности, Апшеронские пейзажи составляют важную часть художественного творчества художника. Табло птиц и цветов составляют основную часть художественного наследия Брижатюка. Важные аспекты художественного творчества художника, креативный стиль, техника и жанровый выбор относятся к числу вопросов, исследуемых в статье.

Ключевые слова: *Живопись, изображение, описание, абстрактный, композиция.*

(AMEA-nın müxbir üzvü Cəfər Qiyasi tərəfindən təqdim olunmuşdur)

Daxilolma: İlk variant 03.07.2019

Son variant 23.09.2019